

Özben, B.A. & Türkeli Paköz, A. (2025). Sosyal Medyanın Aile İlişkilerine Etkisi: Türkiye’de Son 10 Yılda Yapılmış Araştırmaların İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. 10 (17), s. 140-178

Sosyal Medyanın Aile İlişkilerine Etkisi: Türkiye’de Son 10 Yılda Yapılmış Araştırmaların İncelenmesi

Impact Of Social Media On Family Relationships: An Analysis Of Studies In Turkey Over The Past Decade

Yüksek Lisans Öğrencisi Berfin Ayla ÖZBEN*
İstanbul Ticaret Üniversitesi
berfinnozben@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Ahu Paköz TÜRKELİ**
İstanbul Ticaret Üniversitesi
apturkeli@ticaret.edu.tr

Öz

Günümüzde sosyal medya bireylerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Küreselleşmenin getirdiği etkilerle iletişim araçlarının sürekli güncel olarak yenilenmesi sosyal medya platformlarında çeşitliliğe sebep olmuştur. Sosyal medyanın sürekli olarak yenilenmesi gittikçe daha çok kullanıcıyı kendine çekmektedir. İnsan ilişkileri yoğunlukla sosyal medyanın gerektirdiği mesajlaşma ile sağlanmakta ve insanlar arasında iletişim kopukluğu yaşanmaktadır. Başta büyük heyecanla karşılanan iletişim ve yeni medyadaki gelişmelere sonraki yapılan çalışmalarda endişe ve eleştirel bakış ile yaklaşılmaya başlanmıştır. Sosyal medyanın fazla kullanımı sonucunda aileler bir yandan teknolojiye dayanarak diğer yandan iletişim kopukluğundan da payını almaktadır. Sosyal medya bir yandan aile içindeki iletişimi kolaylaştırırken aşırı kullanımında aile üyelerinin birbirlerine ayıracağı zamanı kısıtlamakta ve yüz yüze iletişimi zayıflatmaktadır. Bu çalışmada öncelikle sosyolojik tartışmalar üzerinden sosyal medyanın aile içi iletişim üzerindeki önemi vurgulanmış, daha sonra son 10 yılda sosyal medya ve aile içi ilişkiler üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Sosyal medyanın aile içi ilişkileri nasıl etkilediğine dair yapılan çalışmaları incelemek amacıyla sistematik doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Ebscohost, Yükseköğretim

* ORCID: [orcid.org/ 0000-0003-3948-2919](https://orcid.org/0000-0003-3948-2919)

** ORCID: [orcid.org/ 0000-0003-0958-6063](https://orcid.org/0000-0003-0958-6063)

Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi, veri tabanlarında ‘sosyal medya’ ve aile, kelimeleri taranarak bulunan makale, tezler incelenmiş, çalışmalar başlıklarına ve konularına göre kategorize edilerek “son 10 yılda Türkiye’de sosyal medya ve aile hangi konular üzerinden tartışılmıştır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Medya, Siber Zorbalık, Aile, Dijital Etkileşim, Sosyal Değişim

Abstract

Developments in technology have led to changes and increases in the use of social media in time, and this is constantly affecting the communication between people. Today, social media has become an inseparable part of individuals. The constant renewal of communication tools with the effects of globalization has led to diversity in social media platforms. The fact that social media is constantly renewed attracts people's attention, and more users. Communication between the people is mostly provided by messaging through social media and this creates a communication gap between people. In the initial studies the development in communication is examined with great excitement, however the latter studies approached these developments with concern and in a critical perspective. As a result of the excessive use of social media, families could benefit from technology on one hand, and on the other hand they could suffer from communication breakdowns. While social media facilitates communication within the family, its excessive use limits the quality time that family members can spare for each other and weakens face-to-face communication. In this study, first, the importance of social media on family communication is emphasized through sociological discussions, and then the studies conducted in Turkey in the last 10 years about social media and family relationships are analyzed. We used Systematic document analysis method to examine the studies on how social media affects family relationships. The articles and theses are analyzed in the literature analysis with the research words “‘social media’ and family” in the databases EBSCOhost, Higher Education Council Publication and Documentation Department National Thesis Center, and the studies were categorized according to their titles and topics. In the research, the main research question is “on which topics have social media and family been researched in Turkey in the last decade?”.

Keywords: Social Media, Cyber Bullying, Family, Digital Interaction, Social Change

Giriş

Günümüz toplumu teknolojinin ve bilimin hüküm sürdüğü, gün geçtikçe küreselleşmenin yaygınlaştığı ve bu yaygınlaşmanın getirdiği farklılıklarla gelişim gösteren bir toplumdur. Tarih öncesi zamanlarda ateşin keşfi insanlar için nasıl büyük bir değişim yarattıysa, insanların zamanı, gündelik hayatı ve çevreyi

kullanım şekilleriyle, birbirleriyle ve diğer canlılarla ilişkileri nasıl değiştiyse sonrasında teknolojik gelişmelerin de benzer değişimleri yarattığını söyleyebiliriz. Teknolojide ve diğer alanlarda yaşanan gelişmeler beraberinde küreselleşme tartışmalarını ortaya çıkarmıştır (Sassen, 1998). İnsanlar artık bu küreselleşmenin getirdiği gelişimlere ve değişimlere göre yaşamaktadır. Günümüzde bu tartışmalara, küreselleşmenin farklı toplumsal alanlardaki etkileri ile medya ve küreselleşme ilişkisine yönelik değerlendirmeler de eklenmiş; özellikle yeni medya araçlarının bireyler ve toplumsal yapılar üzerindeki etkileri, genişleyen bir akademik tartışma alanı oluşturmuştur. (Chakravartty & Sarikakis, 2006; Sparks, 2007; Gentz & Kramer, 2006; Rantanen, 2005; Aneesh, Hall, & Petro, 2011; Healey, 2011).

Bu dönüşüm ve gelişmelerden biri olarak sosyal medya örnek verilebilir. Sosyal medya en hızlı iletişim aracı olarak günümüzde rol almaktadır. İnternetin yayılması ile sosyal medyayı kullanma sıklığı da artmaktadır. Sosyal medya platformları sadece iletişimi kolaylaştırmakla kalmayıp aynı zamanda eğlenme, bilgi aktarımı, sosyalleşme ve haberleşme gibi pek çok alanda kolaylık sağlamaktadır. Sosyal medya bazıları için sosyalleşme alanı, takdir ve takip edilme alanı, bazıları için sosyalleşmeden kaçtığı, izleyici konumunda olduğu ve yalnızlığı tercih ettiği bir platform olarak da kullanılabilir (Hazar, 2011). Sosyal medya ve onun insanlar üzerindeki etkileri üzerine de pek çok değerli araştırmacı farklı alanlarda çalışmalar yapmıştır (Haidt, 2024; Sampson, 2019; Turkle, 2015).

Sağlıklı bir toplum iletişim kurma ihtiyacında bulunur ve bu iletişimi sürdürmek ister. Sosyal medyadaki çeşitlilik ve iletişim açısından pratikliği insanların ilgisini çekmektedir. Sosyal medya aynı zamanda dil, din, ırk ayırt etmeksizin dünyadaki farklı konumlarda bulunan insanlar ile iletişime geçebileceğiniz bir olanak da sağlamaktadır. Dijital sosyal etkileşim sosyal medya ile gelişmiş ve bilgi yoğun, etkileşimin arttığı büyük ve çeşitli sosyal medya platformlarını ortaya çıkarmıştır (Rosen, 2022, s.1). Dünyada sosyal medya platformları bugün yaklaşık 5,17 milyar küresel kullanıcıya ulaşmıştır (Statista, 2024).

İnsanlar zamanlarının çoğunu sosyal medyada geçirirken, sosyal medya insanlar üzerinde bir yandan da kontrol mekanizması görevindedir. Normalde toplum üzerinde din, devlet, aile gibi faktörler kontrol mekanizması olarak rol alırken sosyal medya araçları bu yapıları geride bırakmıştır (Çalışkan & Mencik, 2015). Sosyal medya bireyler, topluluklar, kuruluşlar ve örgütler arasındaki iletişimi büyük oranda değiştirmiştir. Bu değişim, iletişim modellerinin sürekli olarak dönüşmesine yol açmıştır. Sosyal medyanın hızla büyüüp daha işlevsel bir hale gelmesi, toplum ve iletişim yönetimi açısından büyük bir önem kazanmıştır (Vardarlıer ve Onarman, 2021). Bireyler arasında iletişimi kolaylaştırdığı gibi aile içi iletişimde de sosyal medyanın olumlu ve olumsuz tarafları ile karşılaşılabilir.

Dijital iletişim insanlara büyük kolaylık sağladığı gibi fazla kullanılmaya başlaması diğer yönde tartışmalara ve olumsuz etkilerine karşı da tartışmaları başlatmıştır. Sosyalleşme kalıplarımız, sosyal etki, yanlış bilgi yayılımı, yönetime dair tartışmalar ve sağlığımız üzerindeki uzun vadeli etkilerinden biri olarak sosyal medya bağımlılığı, gizlilik ve güvenlik tartışmaları olumsuz etkilerine dair olan tartışmaların başlıcaları olarak kabul edilebilir (Rosen, 2022, s. 2). Özellikle bağımlılık bu dönemde artan tartışmalardan olmuş, bireyleri yalnızlık ve yabancılaşmaya sürüklediği tartışılmaya başlanmıştır.

Sağlıklı bir toplumda sağlıklı iletişimin yolu ailedeki iletişimin sağlıklı olmasından büyük oranda etkilenmektedir. Sosyal medyanın aile içi etkileşimi farklı yönlerden etkiler. Örneğin; aile üyelerinin birlikte geçirdikleri zaman dilimlerinin yerini sosyal medyanın kaplaması büyük bir sorunken, ikinci boyutta sosyal medyanın sunduğu sanal dünya ile gerçekdışı dünyanın özendirilmesi, ayrıca sanal dünyada çok vakit geçiren eşler arasında güvensizlik ve huzursuzluğun oluşmasıdır. Sosyal medya aynı zamanda eşler ve çocuklar arasında iletişim kopukluğuna da neden olmaktadır (Güleç, 2018).

Bu araştırmada, sosyal medya kullanımının aile içi ilişkiler üzerindeki etkilerini inceleyen akademik çalışmalara odaklanılmıştır. Araştırmanın temel amacı, sosyal medyanın aile yapısı ve iç iletişim dinamikleri üzerindeki etkilerini anlamak ve

bu etkilere ilişkin literatürde öne çıkan eğilimleri belirlemektir. Bu doğrultuda, “Sosyal medya, aile içi ilişkileri ne şekilde etkilemektedir?” temel araştırma sorusuna yanıt aranmaktadır. Çalışmada, Ebscohost ve Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanları üzerinden başlıca “‘Sosyal Medya’ ve Aile” anahtar kelimeleri ile yapılan taramalar sonucunda bulunan makaleler ve tezler belli temalar çerçevesinde sınıflandırılarak incelenmiştir. İlgili literatürü derinlemesine analiz edebilmek adına başlıca çalışmalara değinmeden önce öncelikle sosyal medya tarihi kısaca özetlenmiş, sosyal medyanın ailedeki önemi ve aile içi iletişim üzerine yapılan tartışmalara yer verilmiştir. Son olarak, son on yılda Türkiye’de sosyal medyanın aile üzerinde etkisine değinen temel çalışmalar ve hangi başlıklar altında toplandıkları vurgulanarak incelenmiştir.

1. Sosyal Medya ve Önemi

Zaman ilerledikçe insanları etkisi altına alan ve sonu gelmeyen bir sanal dünya yaratan internetin ilk çıkış noktasına gitmek gerekirse 1960 yılında Amerika’da ortaya çıkan internet 50 sene içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır (Batıgün ve Kılıç, 2011). İnsanlar arasındaki iletişimi kolaylaştıran ve bilgi aktarımını sağlayan bir sistem kuran internet, sosyal medya platformları ile insanlara yeni bir sistem sunmuştur.

Sosyal medya ile ilgili birçok görüş belirtilmektedir. En hızlı gelişen iletişim teknolojisi olan sosyal medya kişilerin neredeyse engelsiz düşüncelerini paylaştığı, tanıdıklarıyla veya herhangi biriyle sohbet edebildikleri, ses, görüntü, film ve fotoğrafların paylaşılabilirdiği internet ortamından oluşmaktadır (Erol ve Hassan, 2014 akt. Kılınç, 2017).

Sosyal medya, internetten daha sonra ortaya çıkmıştır ve internet ile kendini geliştirmiştir. Sosyal medya uygulamaları bu süreç içerisinde çok popüler hale gelmiştir. 2003 yılından sonra ortaya çıkan sosyal medya uygulamalarının başında Facebook, Twitter (X) ve Instagram yer almaktadır (Güleç, 2018).

Dünya genelinde %66’dan fazla insan internet kullanıcısı olup, güncel veriler sonucunda mevcut kullanıcı sayısı 5,4 milyar

olmuştur (Statista, 2025). Aktif sosyal medya kullanıcısı 5 milyar sınırını geçmiştir ve 2024 yılında 5,04 milyara ulaşmıştır. Ortalama bir sosyal medya kullanıcısı günde 2 saat 23 dakika sosyal medyada vakit harcamaktadır. İnternet kullanımı dünya genelinde en çok %60,9 ile bilgi bulmak, %56,6 ile arkadaş ve aile ile iletişimde kalmak, %52,3 ile video, TV programı ve film izlemek, 51,9 ile haber ve güncel olayları takip etmek, %49,4 ile bir işlemin, bir şeyin nasıl yapılacağını araştırmak için kullanılmaktadır (Dijital, 2024).

TUİK 2019 raporuna göre internet en çok mesajlaşma, internet üzerinden görüntülü görüşme, sosyal medyada profil oluşturma amacı ile kullanılmaktadır (TUİK, 2019). Sosyal medya yaşamın her alanında etkisini görülen bir araçtır. Bu durum ise insanların iletişim kurma ve sosyalleşmelerinde değişime neden olmaktadır (Livingstone, 2002, s.2-3).

Sosyal medyanın etkileri, kişilik özellikleri, zaman, mekân, konu ve diğer birçok faktöre bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Sosyal medya kişiler arasındaki sosyal etkileşimi güçlendirebilir veya zayıflatır. Zaman ve mekân sınırlamaları tanımaması, uygun maliyetli olması ve kolay bir alternatif sunması insanlarla iletişim kurmak için güçlü bir araç olarak görünmesini sağlamıştır. Diğer yandan bireylerin ailesi ve arkadaşlarıyla yüz yüze iletişime geçmesini engellemesi ve iletişimi zayıflatması sosyal medyanın güçsüz yönlerindendir. Ancak yüz yüze iletişim ile sosyal medya bir arada kullanılabilir, hatta yüz yüze görüşmeler bir randevu aşaması olarak sosyal medya tarafından planlanabilir.

Bu nedenle, çalışmanın amacı bu büyük tartışma ve araştırma alanı içerisinde, aile ile ilgili olan çalışmalara ve sosyal medya aile ilişkisinin hangi boyutlarda incelendiğini ortaya koymaktır. Bununla birlikte henüz tartışmaya dâhil edilmemiş ve yeterince akademide yer almayan ve tartışmaya açık alanlar da ortaya çıkarılmış olacaktır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Sistemik literatür tarama yöntemi, çalışılmış akademik yayınlar üzerinden konunun tartışılan ve tartışılmayan, boşlukta kalan alanlarını belirlemek için en iyi yöntem olarak görülebilir

(Petticrew & Roberts, 2006). Bununla birlikte, araştırma alanındaki ortak temaların belirlenmesi, benzer ve tekrar eden çalışmaların tespiti ile sosyal medya ve aile ilişkileri üzerine yapılan araştırmaların genel çerçevesinin ortaya konulması açısından da bu yöntem önemli avantajlar sunmaktadır.

Aile ve sosyal medya üzerinde yapılmış çalışmalara ulaşmak için literatür taraması öncelikli olarak Ebscohost veri tabanı üzerinden hem Türkçe hem de yabancı yayınlara ulaşılabilme amacı ile gerçekleştirildi. Ebscohost veri tabanı, içerisinde TR dizinin de bulunduğu 20,100 adet dergiye erişim imkânı vermektedir. İlk arama “family and social media” üzerinden gerçekleştirip 114,137 kaynak olduğu görüldü. Yeni teknolojilerden ve sosyal medyanın insanlar üzerinde ve aile üzerine etkilerine dair çalışmaların artarak devam ettiği dikkat çekmektedir. Bu incelemelerimizi peer reviewed (hakemli dergi) başlığı ve son 10 yıl ile kısıtladığımızda ise kaynak sayısı 44,125’e düştü. Bu yayınlardan 27,822’si son 5 yıla aitti. Son bir yıla indirdiğimizde ise 5,509 yayına ulaşıldı. Daha sonra aynı aramayı Türkçe olarak “aile ve ‘sosyal medya’” anahtar kelimeleri ile gerçekleştirdiğimizde ise Ebscohost veri tabanında sadece 73 yayın görüldü. Anahtar kelimeyi “sosyal medya, aile” olarak yenilediğimizde ise 86 veriye ulaşıldı. Sosyal medya genel olarak ele alındığında çıkan yazılar üzerinde sadece medya veya sosyal içerikli makalelerin de olduğu anlaşıldı ve konuya ilk taramada ortaya çıkan 73 yayın üzerinden devam edilmeye karar verildi. Bu makaleler tarandığında tekrar eden ve aile ve sosyal medya konusu dışında kalan makaleler çıkarıldığında ise 50 yayına ulaşıldı. Bu yayınlar temalarına göre analiz edildi ve 8 ana başlığa ulaşıldı:

1. Sosyal medyanın aile iletişimi üzerine etkileri
2. Ebeveynlik, aile dinamikleri ve dijital etkileşim
3. Sosyal medya kullanımı ve gençlik/ergenlik ve aile üzerine etkileri
4. Sosyal medya, sağlık ve aile
5. Sosyal medya kullanımı ve eğitim
6. Sosyal medya kullanımında aile etkisi

7. Sosyal medya aile ve sosyal değişim

8. Siber zorbalık, sosyal medya ve aile

Ebscohost veri tabanlarında Dergi Park makaleleri de olduğu için orada ayrı bir inceleme yapmamıza gerek kalmadı.

YÖKTEZ (Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi)’de sosyal medya anahtar kelimesi ile 3892 tez var iken ‘sosyal medya ve aile’ anahtar kelimesi ile 11 teze ulaşıldı. Bu tezler konularına göre genel başlıklara bölündüğünde ise

a. Sosyal medya ve aile ilişkileri üzerine etkileri

b. Sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik etkiler (sosyal medya kullanımı ve sağlık içeriğine eklendi)

c. Sosyal medya aile ve duygusal faktörler ve

d. Sosyal medya ve eğitim, ana başlıklarında tezlerin olduğunu görüldü. Bu tez başlıklarının da daha önceki kategoriler tarafından kapsandığı görüldü. Bu nedenle genel olarak Türkiye’de son 10 yıldır yazılmış çalışmalara dair konuşabilmek adına üstteki başlıklar altında yazılmış tez ve yayınları incelemek uygun bulundu.

Bütün bunlardan hareketle denilebilir ki sosyal medya ve aile üzerine tüm veri tabanlarında oldukça fazla kaynak bulunmaktadır. Konu popüler ve gündelik hayata dair bir konu olduğu için gün geçtikte bu alana dair merak ve incelemeler devam etmektedir. Bu çalışmada Ebscohost veri tabanındaki 50 çalışmaya ve YÖK tezde bugüne kadar yazılmış 11 teze odaklanıldı ve bunların içerisinde “aile ve ‘sosyal medya’” konusuna odaklanan çalışmalar ayrı başlıklar altında literatürden örneklerle ve diğer kaynaklardan yabancı yayınların da söylemleri ile detaylı incelenmeye çalışıldı.

3. Sosyal Medya’nın Aile İçi İletişime Etkisi – Literatürde Yer Alan Araştırma Bulguları ve Analizi

Bu bölümde “aile ve ‘sosyal medya’” ilişkisini ele alan çalışmaların sistematik bir biçimde incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, son on yıl içerisinde Ebscohost veri tabanında yayımlanmış akademik makaleler ile *YÖK Tez*’de yer alan tezler incelenecektir. Analiz sürecinde, söz konusu çalışmalar daha önce

medya ve iletişim alanında yapılmış araştırmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve içeriklerine göre tematik başlıklar altında sınıflandırılmıştır. İlk başlıkta sosyal medyanın aile açısından öneminin genel olarak çalışmalarda nasıl gösterildiğini vurgulayıp daha sonra çalışmaların temalarına göre vurgulanan sekiz başlık ile toplam dokuz başlık altında inceleyeceğiz.

3.1. Sosyal Medyanın Aile Açısından Önemi

Aristoteles insanı ‘politik bir hayvan’ olarak tanımlar (Aristoteles, 2013, s. 26). Bu tanımın anlamında aslında sosyallik olmadan insanın var olamayacağı toplumsal hayatın dışındaki hayatın anlamlı bir var oluş olmadığı tezi de gelir. Çoğumuz ilk varoluşumuzu bir aile içerisinde gerçekleştirdiğimiz için sosyalleşme ve toplumla kurulan ilişkilerde ailenin rolü ve önemi geçmişten bugüne pek çok farklı çalışma tarafından da vurgulanmıştır.

Sosyal medya bireylere kendilerini istedikleri gibi tanıtabilme, ifade etme, diğer insanlarla tanışma ya da eskiden tanıştıkları insanlar ile tekrar iletişim kurabilme imkânı sağlamaktadır. Kurt ve Bayrakçı (2021) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin %79’unun Facebook, %85,6’sının Instagram, %55,8’inin Twitter, %71,1’nin LinkedIn ve 2,3’ünün Snapchat kullandıkları sonucuna varmıştır.

Oldukça güçlü, çok yönlü bir araç olan sosyal medya, küresel çapta hızlı bilgi aktarımı ve iletişim kurmamızı sağlayan ama aynı zamanda fazla bilgi kirliliği ile birlikte bağımlılık yaratan bir platformdur (Rosen, 2022, s. 1-2). Sosyal medyanın sunduğu fırsatlar ve zorluklar arasında denge kurması gereken bireylerin sosyal medyadan nasıl etkilenecekleri yine kullanıcıların tercihine kalmış bir durumdur. Aynı şekilde sosyal medyanın aile içi ilişkilere etkisi nasıl kullanıldığına bağlı olarak olumlu ve olumsuz etkiler göstermektedir.

Dilber (2019) sosyal medyanın hızla artan gücüyle birlikte aile içi iletişimi etkilememesinin mümkün olmayacağını düşünerek, sosyal medyanın aile içi iletişimde rolünü ortaya koymak amacıyla *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*’nden 424 öğrenciye ulaşmıştır ve kendileriyle yüz yüze anket gerçekleştirmiştir.

Yapılan bu anketin sonucuna göre üniversite öğrencilerinin en çok kullandığı sosyal medya platformu Instagram’dır. Yine bu çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı eğlenmek, boş vakitleri değerlendirmek amacı ile kullandıkları vurgulanmış. Sosyal medyanın aile içerisinde yüz yüze iletişimi engellediği, sosyal medya kullanımından dolayı anne baba ile çocuğun arasında çatışmaların yaşandığı, aile içindeki bireyleri yalnızlaştırdığı ve erkek öğrencilerin sosyal medya kullanımının aile içi iletişimi olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Sosyal medyanın çocukların eğitimlerini olumsuz etkilediği, aile bireylerinin sosyalleşmesini olumsuz etkilediği, sosyal medya kullanımının aile içerisindeki görevlerin yapılmasını engellediği ve sosyal medyanın aile mahremiyetini olumsuz etkilediği açıklanmıştır.

Kalaman ve Çelik (2019), Türkiye’de yaşayan 30 çift ile görüşme yapmıştır. Araştırmada bireylerin evlilik süreçlerinde sosyal medyanın rolünün olup olmadığı ve evliliklerinde sosyal medyanın aile içi problemlere yol açıp açmadığı araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre sosyal medya kullanımı evlilikten önceki süreçte ve evlilik sürecinde çiftler arasında önemli rol oynamaktadır. Çiftlerin aile içi ilişkilerinde sorunların ortaya çıkmasında ve boşanmaların tercih edilmesinde yine sosyal medyanın etkisi olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulgularında eşlerin sosyal medyayı güvenilir bir yer olarak görmedikleri ortaya çıkmıştır. Yine aynı şekilde çiftler evliliklerin başlangıcı için sosyal medyanın tercih edilmemesi gerektiğini söyleyerek güvensiz bulduklarını belirtmişlerdir. Güvensiz bulmalarının sebebi ise kişinin sosyal medyada kendisini olduğunu gibi yansıtmamasıdır. Yapılan görüşmede çiftler çevrelerinde sosyal medyanın etkilerinden dolayı fazlasıyla boşanan çiftlerin olduğunu belirtmiştir. Evli çiftler arasında sosyal medyanın yarattığı sorunlar eşe ve aileye vakit ayırmamak, kıskançlık ve ilgisizlik olarak belirtilmiştir. Son olarak araştırmaya katılan çiftlerin çoğu sosyal medyayı tehdit olarak görmektedir. Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çalışmalarda ortak olarak altı çizilen noktalardan biri de sosyal medyanın aile üzerinde oldukça etkili olduğudur. Giderek artan sosyal medya kullanımı nedeniyle

bu etkilerin gün geçtikçe arttığı ve farklı boyutlarının ortaya çıktığı da vurgulanmaktadır.

Çalışmalardan da anlaşılabileceği üzere, sosyal medyaya yönelik artan ilgi ve kullanım, medyanın sadece bireysel düzeyde değil, aile yapısı ve aile içi ilişkiler üzerinde de belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, McLuhan'ın "araç, mesajdır" yaklaşımıyla birlikte ele alındığında daha anlamlı hale gelmektedir; zira burada önemli olan yalnızca iletilen içerik değil, iletişimin gerçekleştiği araçların kendisinin de toplumsal yapıları dönüştürücü etkisidir. Nitekim sosyal medya, aile üyeleri arasındaki iletişim biçimlerini, zaman kullanımını ve duygusal bağları yeniden şekillendirerek, modern aile dinamiklerini gözle görülür biçimde etkilemektedir.

3.2. Sosyal Medyanın Aile İçi İletişime Etkileri

Sosyal medyada fazla harcanan vakitler ailedeki yüz yüze olan iletişimi azaltmaktadır. Sanal dünyaya dair artan merak çocukların aileleri ile paylaşım yapması beklenirken, bunun yerine kendilerini sanal ortamda bulmalarına yol açmıştır. Aile içi ilişkileri kuvvetli olmayan, ailesi ile iletişim kurmayan kişiler daha fazla sosyal medyada aktif olarak rol almaktadır (Bayraktutan, 2005).

Dilber (2019)'in daha önce bahsettiğimiz çalışması bu kategoride de incelenebileceği gibi diğer bir örnek de Öztat ve Gülnar'ın (2020) aile içi yüz yüze iletişim sıklığı ile internet ve sosyal medya kullanım ilişkisini ölçtüğü, evli 1108 katılımcı ile yaptığı anket çalışmasıdır. Sosyal medya kullanımı ve WhatsApp kullanımı arttıkça yüz yüze iletişimin azaldığı, arkadaşlık kurma amacıyla sosyal medya kullanımı ve Facebook kullanımı arttıkça aile içi yüz yüze iletişim sıklığının azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların yüz yüze iletişim düzeyleri ile sosyal medyada tercih edilen platform ve bu platformun kullanım amacına göre ilişki ağları oluşmaktadır. Katılımcıların internet kullanma amaçları ise iletişim, bilgi ve eğlence amacı ile sıralanmıştır.

Demir (2016)'in "Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişimi: Çanakkale'de Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı

çalışmasında lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada sosyal medya kullanımının aile içi etkileşime ve iletişime etkisini araştırmıştır. 40 öğrenci ile görüşme yaparak sosyal medya ile ilgili olarak yaşanan aile içi sorunlara yönelik açık uçlu sorular sorarak görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Öğrenciler aileleri ile otururken konuşacak konu bulmakta zorlandıklarını, bir şeyler konuşulsa da sıkıldıklarını ya da aile ile hiç konuşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden özel sorun ve problemlerini aileleri yerine sosyal medyadaki arkadaşları ile paylaşmayı tercih ettiklerini, aile ile vakit geçirdiklerinde bile sosyal medyayı merak ettiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğrenciler sosyal medyada vakit geçirmeyi aile ile zaman geçirmeye tercih ettiklerini de eklemişlerdir.

Gürsoy ve Gürsoy (2020), “*Reflection of Social Media Addiction on Family Communication Processes*” (*Aile İletişim Süreçlerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Yansımaları*) başlıklı makalelerinde sosyal medyayı ağırlıklı olarak kullanan bireylerin aile ilişkilerinin nasıl olduğunu ve sosyal medya bağımlılığının aile içi etkileşimini olumsuz etkileyip etkilemediklerini incelemişlerdir. İstanbul’da yaşayan 110 aileye uygulanan anket ve sonrasında 10 aile ile yapılan yüz yüze görüşmelere karşılaştırmalı olarak dayandırılarak yapılan çalışmaya göre; sosyal medyayı yoğunluklu kullanan bireyler, eşlerine ve çocuklarına yeterli vakit ayıramamakta, aileleriyle daha çok vakit geçirmek isteseler bile sürece hep sosyal medya dâhil olmaktadır. Bu da ailelerin birbirleriyle geçirdikleri kaliteli zamanı azaltmaktadır denilebilir. Aynı şekilde araştırmaya göre sosyal medya kullanımı azaldıkça ailede, kitap okuma, oyunlar oynama ve birlikte yürüyüşler yapmak artmaktadır.

Aynı zamanda, yoğun internet kullanımı evli çiftler arasında asosyalleşmeye, evlilik doyumunun azalmasına ve eşlerden birinin çevrim içi ortamlarda yeni ilişkiler kurmasıyla birlikte ilişkilerin zedelenmesine yol açabilmektedir (Aycanoğlu ve Ünsal, 2017). Yapılan araştırmalar, internet bağımlılığının aile bireylerinin yaşam tarzlarını değiştirdiğini, aile içindeki karşılıklı ilginin azaldığını ve bunun sonucunda bireylerin birbirlerini görmezden gelmeye başladığını ortaya koymaktadır (Block,

2008). Ayrıca, bu durumun çocukların eğitim sürecini ve ebeveyn-çocuk ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği de bulgular arasında yer almaktadır.

Bu çalışmalara göre genel olarak sosyal medyada geçirilen sürenin fazlalaşması ya da bağımlılık durumuna gelmesi aile içi etkileşimi azaltmakta ve aile içinde anlamlı geçirilen zamanı oldukça zedelemektedir. Aile içi ilişkilerin düzelmesinde ve ilerlemesinde açık iletişim hem uyumun sağlanması hem de çatışmaların çözüme kavuşabilmesi için temel bir öğedir. Giddens'a (1997) göre aile ile başlayan demokrasi zaman içerisinde toplumu yansıtmaktadır buradan da aile içi iletişimin önemi ortaya çıkmaktadır. Aile içi iletişimde açık iletişim aile üyeleri arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. İletişim kuvvetli olduğu sürece aile arasındaki çatışmalar çözüme kavuşacaktır.

3.3. Ebeveynlik, Aile Dinamikleri ve Dijital Etkileşim

Günümüzde artık kadınların da çalışma hayatına katılmasıyla birlikte hem anne hem de babaların çalışmasından aile için arda kalan vakit akşam saatleridir. İşten gelen anne – babayla, okuldan gelen çocuğun birlikte zaman geçirebileceği vakit dilimi akşam saatleriyken bu saat dilimlerinde ailedeki bireylerin sosyal medya ile vakit geçirmesi aile içerisindeki iletişimi sekteye uğratmaktadır. Devamlı olarak sosyal medyada vakit geçiren bireylerden dolayı aile içerisinde geçirilmesi gereken vakit git gide azalmaktadır. Gençler odalarına çekilip sosyal medya ya da oyun ile ilgilenirken eşlerde aynı odada sosyal medyanın sunduğu sanal dünya ile iletişimlerini yok etmektedir. Bu nedenle anne babalar ve çocuklar aileleri ile geçirmeleri gereken zamanlarında sosyal medya kullanımını sıfıra indirmelidirler (Güleç, 2018).

Kılınç (2017) tarafından Konya ilinde 30 aile üyesi ile aile içi ilişkileri sosyal medyanın nasıl etkilediğine dair derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çalışmada aile üyelerinden anne-baba, çocuk-genç, büyükanne ve büyükbaba, 14- 70 yaş aralığındaki kişiler ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre katılımcıların genel görüşü sosyal medyanın güvensiz, tehlikelere açık, yapay ve sahte ilişkiler barındırmasıdır. Birçok katılımcı tarafından aile içinde sosyal medya kullanımı çağımızın en büyük sorunu olarak adlandırılmış ve bunun sonucunda eşler

arasında alınganlıkların arttığını ve aile içerisinde yaşayan bireylerin kendi kabuğuna çekilip yalnızlığı tercih ettiğini belirtmişlerdir. Başka bir katılımcı ise eşiyile olan muhabbetinin sosyal medya tarafından sarsıldığını, bir diğeri ise eşiyile birlikte otururken eline telefon aldığını bu durumda ailesini unuttuğunu ve bundan dolayı iletişim problemi yaşadıklarını belirtmiştir. Son olarak yapılan araştırmada katılımcılar aile içi iletişimde çiftler arasındaki kıskançlıkta sosyal medyanın büyük etkisinin olduğunu belirterek şiddetli tartışmaların ortaya çıktığını ve sürekli telefona bakma isteği, karşı cinsle sohbet etme, aktif olarak oyun oynama isteklerinin kıskançlığı ve tartışmaları arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Koşmaz (2020) ‘*Sosyal Medyanın (Dijital Kültür) Aile İlişkileri Üzerine Etkisi*’ adlı tezinde sosyal medya kullanan aile bireylerinin ne amaçla sosyal medya kullandıklarını ve sosyal medya kullanımının aile içi iletişime olumlu-olumsuz etkilerini araştırmıştır. Gaziantep ilinde 168 erkek ve 209 kadına yapılan ankette sosyal medya kullanan aile bireylerinin sosyal medya kullanma amaçlarının boş zamanı değerlendirmek, herhangi bir konuda bilgi sahibi olmak, paylaşılan fotoğraflara bakmak aynı zamanda kendi fotoğraflarını arkadaş çevreleri ile paylaşmak cevaplarına ulaşılmıştır. Araştırmacı bu verilere göre sosyal medyanın zaman içerisinde yüz yüze ilişkileri azalttığı, kütüphaneler ile ulaşılan bilgilere artık sosyal medya ile ulaşıldığı, haberler ve diğeri olayları takip etmek için gazetelerin artık etkisini yitirdiği sonucuna ulaşmıştır. Medeni duruma göre sosyal medya kullanım amacı incelendiğinde ise evli bireylerin iletişim kurmak ve boş zamanı değerlendirmek, bekâr bireylerin ise iletişim kurmak ve eğlenmek amaçlı sosyal medya kullandığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın önemli bir sonucu ise katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal medyanın boşanmalarda büyük etkisinin olduğunu düşünmeleridir.

Benzer bir çalışma Ayhan ve Öztürk (2021) tarafından “*Dijital Dünyada Ebeveyn Olmanın Görünürde Normal Bir Yansıması Olarak Paylaşan Ebeveynlik (Sharenting): Geleneksel Bir Derleme*” başlıklı makalelerinde ailelerin neden paylaşım yaptığı nasıl paylaşımlar yaptığı üzerine odaklanarak gerçekleştirilmiştir. Ayhan ve Öztürk

(2021) “İngilizce “paylaşma (share)” ve “ebeveynlik (parenting)” kavramlarının birleşiminden oluşturulan bir kavram olan “sharenting”/“paylaşan ebeveynlik” kavramını açarak sosyal medyada paylaşım yapan ailelerin (paylaşan ebeveyn fenomeni) ebeveynler için psikolojik rahatlama, sosyal medyada var olma gibi olumlu sonuçları olsa da çocuklar için özellikle, psikolojik olarak “iyilik hâlinde bozulma, dijital kimlik hırsızlığına maruz kalma ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin bozulması gibi yıkıcı sonuçları olabilmektedir” vurgusu yapılmaktadır (Ayhan ve Öztürk 2021, 165). Bu çalışma sosyal medyanın aile sağlığı ve psikolojisi üzerine etkileri başlığı altında da incelenebilir. Ama biz ailelerin özellikle neden paylaşım yaptığını vurgulamak adına ve ebeveyn başlığı altına almayı uygun bulduk.

Şimşek, Canbeldek ve Işıkoğlu (2023), pandemi sürecinde Türkiye’de dijital ebeveynlik üzerine yaptıkları çalışmada 81 ilden 3-6 yaş arası çocuk sahibi 1346 ebeveyn ile bir çalışma gerçekleştirmiş ve 3-6 yaş grubu çocukların günlük toplam ekran kullanım sürelerinin yaklaşık 235 dk. (yaklaşık 4 saat) olduğuna ulaşılmıştır. Dijital ebeveynlik puanlarının eğitim düzeyi ve yaşanılan yere göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır.

Ayrıca YouTube ve ahlak eğitimi üzerine odaklanan Uçar ve Kurt (2024)’un çalışması ve Aydın ve Aydın (2020)’in çalışmalarında da sosyal medyanın çocuğun ahlaki ve etik duygularına zarar verdiği ve merhamet, dürüstlük, saygı duygularının gelişmesini zedelediği gözlemlenmiştir.

Abbasigil (2019)’in evli bireylerin sosyal medya kullanım sürelerinin kişilerarası iletişim becerileri ve evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirdiği çalışmada 280 evli birey ile anket yapılmıştır. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak, sosyal medya kullanım süresinin evli bireylerde kişilerarası iletişim becerileri ve evlilik doyumları üzerine olumsuz bir etken olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yoğun bir şekilde sosyal medya kullanımı, aile içinde bireylerin birbirleri ile daha az zaman geçirmelerine bundan dolayı da aile içerisindeki yüz yüze iletişimlerin azalmasına yol açmaktadır (Yalcın ve Yalcın, 2018).

Aycanoğlu (2017) 1528 evli bireye yaptığı çalışmanın bulgularına göre internet bağımlılığı, fazla sosyal medya kullanımı evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Genel literatüre baktığımızda ise aşırı internet kullanımı günlük yaşamdaki insan ilişkilerinin yerini almaktadır (Abbasigil, 2019).

Çalışan eşlerin akşamları birlikte vakit geçirmeleri, internet üzerinden zaman harcamalarından çok daha faydalıdır. Aşırı derecede sanal ortamda vakit geçirmek, bireyleri gerçek dünyadan uzaklaştırabilmektedir. Bununla birlikte yetişkin evli bireylerin sosyal medyayı aşırı kullanmaları, zamanlarının büyük bir kısmını sosyal medyada geçirmeleri, eşlerin birbirinden uzaklaşmasına sebep olabilmektedir (Karaca, 2007).

Araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi aileleri ile yeterince vakit geçiremeyen ve boş zamanlarını internette geçiren katılımcıların olmasıdır. Bir diğer önemli sonuç ise katılımcıların aileleri ile paylaşamadıkları sorunları arttıkça arkadaşları ile iletişimin ve internetin önem kazanmasıdır. Araştırma sonuçlarına göre aileleri ile sorunlarını paylaşamayan bireylerin arkadaşlarıyla sürekli iletişim halinde olması ve bu durumdaki kullanıcıların internet kullanma sürelerinin daha çok arttığı sonucuna varılmıştır. Aileleri ile ilişkileri kopuk olan, iletişim eksikliği olan kullanıcıların aileleri ile zaman geçiremedikleri için zamanlarını internette geçirdikleri belirlenmiştir. Katılımcıların bazıları için internet ‘sığınak’ olarak nitelendirilmiştir. Son olarak aile ile iyi vakit geçiren, ilişkileri iyi olan kullanıcılar internete duygusal bir anlam yüklememektedir. Ancak aile ilişkileri iyi olsa bile kullanıcılar bazen yalnız kalmak ve sadece kafa dinlemek için interneti kullandıklarını ve internetin teknolojiden ibaret olduğunu belirtmişlerdir. Bu tartışmalar Giddens (1991)’ın *Modernite ve Bireysel Kimlik (Modernity and Self Identity)* kitabındaki tartışmalarla uyumludur. Giddens’a göre modernite bireyleri geleneksel yapılardan kopararak ya da uzaklaştırarak daha fazla bireysellik ve seçme özgürlüğü sunar ve bu aynı zamanda aile yapısında da çözümlere yol açmaktadır.

3.4. Sosyal Medya Kullanımının Gençlik/Ergenlik ve Aile Üzerine Etkileri

Semerci, Bayram ve Koçak, (2023)'ın “Genç yetişkinlerin aile aidiyeti ve sosyal medya bağımlılığı ilişkisinde yalnızlığı aracı rolü” çalışması bu başlık için örnek olarak alınabilir. Türkiye’de 18-20 yaş arası evli olmayan gençlerle yapılan 526 katılımcıya ulaşan çalışmaya göre “aile aidiyetinin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki negatif etkisinde yalnızlığın aracı rolü tespit edilmiştir. Sonuç olarak; aile aidiyeti ve yalnızlığın sosyal medya bağımlılığını etkileyen faktörler arasında yer aldığı belirlenmiştir.”

Diğer bir çalışma Elitaş (2020) tarafından “Sosyal Medyanın Toplumsal Dönüştürücülüğü: Sosyal Medya Kullanan Ergenlerin Aile İçi İletişim Süreçlerine Katılım Düzeyleri Üzerine Nicel Bir Araştırma” başlığıyla yapılmış, Hatay ili ortaöğretim kurumlarında okumakta olan 356 öğrencinin sosyal medya ile ilişkisinin aile etkileşimini nasıl etkilediğini incelemiştir. Bu çalışmaya göre ergen bireylerin sosyal medya ile iletişimi artırdıkça aile ile ilişkisi düşmektedir.

Sosyal medya bağımlılığının gündelik yaşamın devamlılığı ve aile içi ilişkiler üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Bu etkiler ise sosyal medyada fazla zaman geçirerek gündelik işlerin aksaması, aile içi ilişkilerin ve bağın zayıflaması gibi olumsuzluklardır (Block, 2008). Hazar’ın (2011) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre sosyal medya bireyin ailesi, arkadaşları ve çevresi ile yüz yüze iletişimi azaltmaktadır. Kişi aile içerisindeki sorunlardan kaçmak için daha fazla sosyal medyaya yöneldiğinde evlilik doyumunu azaltmaktadır.

Çoğu genç, odasına kapanıp sosyal medya ile vakit geçirmektedir, sosyal aktiviteler ve arkadaşlık ilişkileri kurmaktan uzak kalmaktadır. Gençlerde oyun oynama, sosyal aktiviteler, arkadaşlarla zaman geçirme gibi faaliyetlerin yerini sosyal medya almıştır (Aslan ve Cansever, 2012 akt. Yalvaç ve Yalvaç, 2018). Sosyal medyada vakit geçiren gençler aileleri ile iletişim kurmakta zorluk çekmektedir. Sosyal medyadaki sonu gelmek bilmeyen büyüleyici dünya gençleri kendisine çekerek gerçek dünyadan soyutlamaktadır. Gençler sosyal medyada fazla zaman geçirerek kendilerine orada arkadaş ortamı da oluşturmaktadır. Aile ile geçirilecek vakitler sosyal medyada geçirildiği için aile içi iletişimlerde sıkıntılar yaşanmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre, aşırı internet ve sosyal medya kullanımı zamanla insanların yalnız hissetmesine de sebep olabilmektedir ve yalnız hisseden bireyler daha çok sosyal medya kullanmaya meyillidirler. Araştırmacılar sanal dünyanın kişilerin gerçek yaşam ile bağlantısını kestiğini düşünmektedirler. Sanal dünya bireyleri gerçeklik algısından uzaklaştırarak aidiyet kavramını da köreltmektedir. Ayrıca, sosyal medya ile ilgili yapılan başka araştırmalarda da kişilerin yakın çevresi ve aile ile olan iletişimi olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu süreçte aileler çocukları ile daha az ilgilenmekte ve daha çok kendileri ile zaman geçirmektedir (Demir, 2016).

3.5. Sosyal Medya, Sağlık ve Aile

Sosyal medyanın yüz yüze iletişimi kısıtladığı araştırmalara oldukça fazla rastlanılmıştır. Bununla birlikte yüz yüze iletişim sosyal hayatın dinamiklerini içine alan bir kavramdır. Bu dinamikler internet ve sosyal medyayı öne çıkarmaktadır. İnternet ve sosyal medya bireylerin kişilik özellikleri ile de analiz edilebilir. Sosyal kaygı taşıyan bireylerde yüz yüze iletişim kurmanın daha endişe verici bir durum olduğunu kanıtlayan araştırmalar vardır. Lundy ve Drouin’in (2006) yaptığı araştırma ile sosyal kaygıları olan bireylerin yüz yüze iletişimi tercih etmek yerine sosyal medya platformları ile iletişim kurmayı tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Sosyal kaygısı düşük olan bireylerin ise daha fazla yüz yüze görüşme eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır (Gülner ve Öztat, 2020).

Değer ve Nazlı (2022) çalışmalarında en çok kullanılan sosyal medya platformlarından biri olan Instagram’ın bireyin benlik sunumu açısından çekici geldiğini ve katılımcıların paylaşımlarında kişisel beğenilme düzeylerine önem verdiklerini bulmuşlardır. Benliğin oluşum sürecinde sosyal ortamın ve ailenin önemli olduğu düşünülürse beğenilme ihtiyacını kişilerin bu platformlar aracılığıyla karşılamaya çalışması da önemli bir faktör olarak görülebilir.

Karan (2006) aile içerisinde ebeveynlerin çocukları sosyal medyanın zararlı etkilerinden koruması için dikkat edilecek öneriler sunmuştur; öncelikle, ebeveynler her konuda çocuklarına

destek olmalıdır ve onlara her konuda özgüven aşılmalıdır. Olumsuzluk teşkil edecek davranışların önüne geçilebilmesi için çocuklarla paylaşımlarda bulunmalıdır. Ayrıca, çocuklarla devamlı olarak iletişimde kalmalı ve internette, sosyal medyada neler yaptıklarına dikkat etmeli ve kontrol etmelidirler. Son olarak, çocuklara kişisel bilgilerin önemli olduğu ve bu bilgilerin hiçbir durumda paylaşılmaması gerektiği dikkatli bir şekilde aktarılmalıdır.

Akıllı telefonun sağladığı imkânlar ile sosyal medya ve internet kullanımları kolaylıkla bağımlılık haline dönüşebilmektedir Young (2010, s. 91). İnternetin çıktığı günden bugüne kendi evrimi ile insanları da dönüştürdüğünü ve internet bağımlılığı yaşayan kişilerin de diğer bağımlılıklar gibi internete yöneldiğini ve bu durumun ilişkilerinde ciddi sorunları hatta ayrılmaları beraberinde getirdiğini vurgular. *Caught in the Net* (ağlara takılma) kitabını çıkardıktan sonra kendi durumunu kitapta gören pek çok kişinin durumlarına bir çare ararken bir profesyonel tarafından durumlarının onaylanması ile gelen rahatlığı ve sonrasında o zamanlar imkânsız gibi görünen internet bağımlılığının nasıl önemli bir konu haline geldiğini vurgular. Araştırmalara göre diğer bağımlılıklar gibi sosyal medya bağımlılığı aile bireyleri arasında iletişimsel sıkıntılara yol açabilir ve aradaki bağları zayıflatabilir (Moyaz, Paydar ve Ebrahimi, 2015).

3.6. Sosyal Medya Kullanımı ve Eğitim

Aktaş ve Çopur (2018) yapmış oldukları çalışmada Ankara'da yaşayan farklı sosyo-ekonomik düzeyde 18 yaş üstü evli bireyler ile sosyal medya kullanımının eşler arasında strese neden olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada 157 kadın, 143 erkek ile anket yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu değişkenlerinin algılanan stres üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur. Kadın ve erkek katılımcıların çoğunluğu internet kullanımının boşanmalara sebep olduğunu belirtmiştir. Son olarak eşlerin sosyal medya kullanımları ve sosyal medyada geçirdikleri vakit arttıkça stresinde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uyar ve Ayar (2024) “*Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişiminin Sosyotelist Olma ve Sosyotelizme Maruz Kalma Durumlarına Etkisi*” bize üniversite eğitiminde bulunan öğrencilerin sosyal medya ağları ile olan ilişkileri üzerine incelemeler sunmaktadır. Çalışmada “Öğrencilerin sosyotelizme maruz kalma durumları ile sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır” (Uyar ve Ayar 2024, s. 83).

Son olarak Dilber (2019)’in yaptığı “*Aile İçi İletişimde Sosyal Medya: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı çalışma üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımları üzerine etkisini ve aile ilişkileri üzerine etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu makale sosyal medya ve eğitim ortamı ilişkisini kurmak açısından da faydalı olmaktadır.

3.7. Sosyal Medya Kullanımında Aile Etkisi

Bakan ve Bakan’ın “Facebook’ta Aile İlişkileri ve Sosyal Medya Adanmışlığına Yönelik Bir İçerik Analizi” çalışması Facebook kullanan aile üyelerinin aile içi ilişkilerini tespit etmek üzere yapmıştır. Sonuç olarak yüksek iletişim duyarlılığına sahip ailelerde “aileyi ilgilendiren çeşitli konulara ilişkin ortak karar almaya ve fikirlerin açık bir şekilde paylaşılması için aile bireylerini teşvik etmektedir” (Bakan ve Bakan 2017, s. 65). Bu anlamda platformlar ile bütünlüğünü korumak için de kullanılmaktadır. Düşük iletişim duyarlılığındaki ailelerde ise sosyal medya iletişimi düşük seviyede gerçekleşmektedir.

Aylıkçı (2018), evli bireylerin problemlili internet kullanımı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde ikamet eden 304 evli bireye anket uygulamıştır. Bu araştırma sonucuna göre erkeklerin kadınlara göre daha fazla problemlili internet kullanımında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Problemlili internet kullanımına sahip olan bireyler rahatlama hissi elde etmek amacıyla uzun süre interneti kullanabilmektedirler. İnternette fazla vakit geçirmek, bireyin günlük görevlerini aksatmasına ve ciddi sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Özellikle ailevi ve iş

sorumluluklarının ihmal edilmesine, kişisel bakımda ve sosyal ilişkilerde önemli riskler meydana getirebilir (Aylıkçı, 2018).

Bayraktutan (2005) aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı adlı çalışmasında aile içi ilişkilerle internet kullanım özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Beşiktaş Lisesi'nde eğitim gören 100 öğrenci ile mülakat yapmıştır. Bayraktutan lise öğrencileri ile bu araştırmayı yapmasının sebebinin aile ilişkilerinin fazlasıyla önem taşıdığı yaş grubunu temsil ettiği için seçtiğini belirtmiştir. Araştırmada katılımcılara interneti hangi amaç ile kullandıkları sorulduğunda katılımcılar en çok arkadaş bulma, tanıdıklarla haberleşme, derslerle ilgili araştırma yapma olarak cevap vermişlerdir. Bayraktutan'a göre yaptığı araştırmanın dikkat çekici yönü katılımcılar interneti ister az ister çok kullansın herkesin interneti önemli görmesidir. Katılımcılardan aile ilişkilerinin kopuk olduğunu söyleyenler internetin hayat ile aralarındaki bağ olduğunu, iletişimlerinin büyük çoğunluğunu bu yolla sağladıklarını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmada katılımcılardan bazıları, aileleri ile daha çok vakit geçirebilseydi interneti daha az kullanacaklarını belirtmişlerdir.

Kırık (2014) araştırmalarında 50 anne ve babaya 'Çocuğunuz internet başındayken hangi hareket/davranışlarda bulunuyorsunuz?' sorusunu sormuştur. Ebeveynlerden 24 kişi çocukları internet ile ilgilenirken kendileri ise işlerini hallettiklerini ifade etmişlerdir. Aynı araştırmada 'Çocuğunuz internetin zararlı etkilerinden nasıl koruyorsunuz?' sorusuna ise 16 katılımcı herhangi bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerden çok az kişi çocuklarının internet kullanım sürelerine dikkat ettiklerini belirtmiştir. Ebeveynler çocuklarının internet kullanım sürelerini kendilerine vakit ayırmak için bir fırsat olarak görmektedir (Demir, 2016).

Sosyal medyada iletişim çok farklı ilerlemektedir. Kelimeler ve semboller iletişimin ana faktörleridir. Bu semboller çocuklar tarafından o kadar fazla kullanılmaktadır ki hem gündelik pratiklerine hem de iletişim kurma biçimlerine kadar etki etmektedir. Kullanıcılar sanal iletişim kurarak fiziksel iletişimden biraz da olsa uzaklaşmaktadırlar. Bu durum bazen iletişim kopukluğuna neden olmaktadır. Gençler gibi yetişkinlerde sosyal

medyada iletişim kurmaya ilgi göstermektedirler. Gençler ailelerini rol model aldıkları için bu noktada anne ve babaların sosyal medya kullanırken çok daha dikkatli davranmaları gerekmektedir (Kırık, 2014 akt. Yalvaç & Yalvaç, 2018).

3.8. Sosyal Medya Aile ve Sosyal Değişim

Koşmaz (2020) sosyal medyanın fazla ve yanlış kullanımı aile içerisindeki bireylerin iletişim eksikliğine, ilgisizliğe ve aldatmalara sebep olduğuna ve ailenin temel yapı taşının bozulduğuna değinmiştir. Katılımcılar sosyal medyanın ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişimi zayıflattığını ve sosyal medya bağımlılığının bireyi ailesine ve topluma yabancılaştırdığını belirtmiştir. Aile bireyleri sosyal medya bağımlılığı ile ekrana kitlenerek sohbet etmek ve duygusal bağ kurmaktan uzak kalmaktadır. Bu noktada fiziksel olarak ailesi ile aynı ortamda olmasına rağmen iletişim ve duygu olarak aileden kopuk bir nesil yetişmektedir. Yine aynı araştırmaya göre katılımcılar Türk ailesindeki gelenek ve göreneklerin zamanla sosyal medya ile değiştiği görüşüne katılmaktadır. Son olarak sosyal medyanın bireyi sosyalleştirdiği fikrine ise katılımcılar kısmen de olsa katılmaktadırlar.

Karaca (2015), “*Küresel Dünyada Kültürler Arası İletişim ve Değişen Medyanın Rolü*” başlıklı çalışmada küresel köy olarak nitelediğimiz dünyada artık herkesin bir şekilde internet haberleşmesine çekilmeye başlamasından ve bu değişimin politikadan aileye pek çok alanı etkilemeye başlaması vurgulanmaktadır. Daha önce özetlediğimiz Elitaş (2020)’nin çalışması da bu çalışmayı ayrıca destekler niteliktedir.

Sosyal medya gün geçtikçe yaşamın her alanına yayılarak kendisini göstermiştir. Bireyler sosyal ilişkileri dışında iş, aile ve eşler arasındaki ilişkilerde de sosyal medyadan fazlasıyla etkilenmektedir. Evli bireyler de sosyal medya girdabına kapılarak boş vakitlerinin çoğunu sosyal medyada geçirmektedir. Eşler arasında bu durum sorun yaratmaktadır ve eşler arasındaki iletişimi olumsuz etkileyerek evlilik ilişkilerine zarar vermektedir. Bu durumdan yola çıkarak sosyal medyanın evli bireylerde evlilik doyumunu olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Eşler evlilik

kurumunu zedeleyecek şekilde sosyal medya paylaşımlarında bulundukları zaman ayrılık noktasına gelinebilmektedir (Abbasigil, 2019).

Tiryaki ve Karakuş (2018)'un evli bireylerin sosyal medya kullanımları üzerine yaptıkları çalışmada, sosyal medya kıskançlığı ile güven duygusu arasında negatif yönde çok yüksek derecede ilişki olduğunu saptamışlardır. Bireylerin evlilik yaşam doyumları azaldıkça sosyal medya kıskançlıkları artmıştır. Aynı zamanda yapılan çalışmada insanların mutluluk hislerinin azalmasıyla birlikte sosyal medya kıskançlığının arttığının ve yalnızlık hissinin de artmasıyla sosyal medya kıskançlığının arttığının sonucuna varılmıştır.

Moyaz ve diğerleri (2015) evli öğrenciler ile yaptıkları çalışmada sosyal medyaya bağımlı olmakla evlilik doyumu ve duygusal boşanma tercihleri arasındaki bağı incelemişlerdir. Yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara göre evlilik doyumu ve sosyal medya bağımlılığı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda sosyal medya bağımlılığının duygusal boşanmaya etki ettiği de ulaşılan sonuçlardandır.

Sosyal medyada iletiler çoğunlukla yazılı ifadeler, görseller, emojiler ve semboller aracılığıyla aktarılmakta; dolayısıyla iletişimin temel öğeleri olan söz, mimik ve beden dilinin yerini dijital semboller almaktadır. Özellikle çocuklar ve genç kullanıcılar bu sembolleri yalnızca çevrim içi ortamlarla sınırlı kalmaksızın gündelik yaşam pratiklerine de entegre etmekte, böylece iletişim biçimlerini yeniden yapılandırmaktadırlar.

Bu bağlamda, McLuhan'ın (1995, s. 7) "medium is the message" (araç mesajdır) sözü, sosyal medyanın ilettiği mesaj yalnızca içerikle sınırlı kalmamakta, iletişim biçiminin kendisi de mesajın bir parçası hâline gelmektedir. McLuhan'a göre, kullandığımız iletişim araçları yalnızca bilgi taşımaz, aynı zamanda düşünme, algılama ve ilişki kurma biçimlerimizi de dönüştürür. Sosyal medya, bireyleri yüz yüze iletişimden uzaklaştırarak sanal bir etkileşim biçimine yönlendirmekte, bu da zamanla hem aile içi ilişkilerde hem de toplumsal ilişkilerde, ilişki biçimlerinde ve anlamlarda değişimlere neden olmaktadır.

3.9 Siber Zorbalık, Sosyal Medya ve Aile

Sosyal medya kullanımının küçük yaşlara inmesi ve bağımlılıkların artmasıyla birlikte tartışılmaya başlanan bir diğer alan da siber zorbalıktır. Yıldırım (2021), *“Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”* çalışmasında modernleşme ve ailenin değişen yapı ve işlevlerinin değişiminin yeni haberleşme ve teknolojik cihazların da kullanımıyla birlikte daha da dönüştüğünü ve aileye dair fikirlerin farklılaşmakta olduğunu vurgulamaktadır.

Diğer bir çalışma Öztürk (2023) tarafından yapılan *“Y Kuşağı Üyelerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Farkındalıkları Üzerine Bir Araştırma”* Türkiye’de bulunan Y kuşağı bireylerin siber zorbalık ve siber mağduriyet farkındalığını ölçmek için yapılmıştır. Çalışmaya göre “Farklı demografik faktörlere bağlı olarak bireylerin siber zorbalık ve siber mağduriyet konularındaki farkındalıkları arasındaki farklılaşmayı anlamaya yönelik yapılan çalışma sonuçlarına göre katılımcıların siber zorbalık davranışları aile eğitim seviyesi, cinsiyet ve yaşa göre farklılık göstermektedir.” Özellikle anne eğitim seviyesinin siber zorbalık konusunda önemi vurgulanmıştır. Bu çalışma aynı zamanda “sosyal medya kullanımı ve eğitim” başlığı için de iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Genel olarak ortaya çıkan bulgular Anthony Giddens’in (1992) modern aileyi, bireysel tatmin ve açık iletişim temeline dayalı "saf ilişki" (pure relationship) anlayışıyla tanımlayan yaklaşımıyla uyumludur. Giddens’a göre, modern toplumda bireyler ilişkilerini sadece gelenek ve otoriteyle değil, duygusal ve iletişimsel doyumla da sürdürürler. Bu bağlamda, aile içi ilişkilerin sürdürülebilirliği, bireylerin karşılıklı olarak anlam üretmeleri ve açık iletişim kurmaları ile mümkündür. Sosyal medya bu iletişim ortamını sekteye uğrattığında, ilişkiler yüzeyselleşmekte ve bireyler arasında yabancılaşma ortaya çıkmaktadır (Giddens, 1992). Dijital etkileşimin kontrolsüz artması ebeveyn-çocuk ilişkilerini dengesizleştirmekte ve aile dinamiklerinde ve ailenin sosyal ilişkilerinde sorunlara yol açmaktadır. Çalışmaların genelinde ayrıca McLuhan’ın ve Giddens’in modernleşme ve medya üzerine olan teorik tartışmalarına oldukça uyan örnekler karşımıza çıkmaktadır. McLuhan’ın teorisinde altını çizdiği gibi,

çalışmalarda da sosyal medyanın sadece iletişim biçimimizi değil, aile içi ilişkilerimizi ve sosyalleşme biçimlerimizi biçimlendiren yeni bir yapısal unsur olduğu düşüncesi vurgulanmaktadır. Aynı zamanda Giddens'ın modernleşme ve demokratik aile yapısı üzerine kuramında vurguladığı üzere, yüzyüze iletişimin aile içi iletişimde belirleyici olduğu ve sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte bu iletişimin giderek zayıfladığı vurgulanmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, sosyal medyanın aile içi ilişkilere etkisini inceleyen araştırmaları analiz etmek amacıyla, Ebscohost ve YÖKTEZ veri tabanlarında son on yıl içinde yayımlanmış makale ve tezler temel kaynak olarak kullanılmıştır. Elde edilen çalışmalar, konu ve çalışma alanlarına göre tematik başlıklar altında kategorize edilmiş ve bu başlıklar doğrultusunda incelenmiştir. Analizler sonucunda, sosyal medyanın aile ilişkileri üzerindeki etkileri bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada incelenen araştırmalar, öncelikle sosyal medya kullanımının aile içi iletişim ve etkileşim üzerinde çok boyutlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Sosyal medyanın gündelik yaşam üzerindeki etkisinin giderek artmakta olduğu tüm çalışmalarda ortak bir tema olarak öne çıkmaktadır. Bu dönüşümün, aile içi etkileşimler, çocukların davranış biçimleri, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve eşler arası iletişim üzerinde belirgin etkiler yarattığı çalışmalarda sıklıkla dile getirilmektedir.

Sosyal medyada geçirilen sürenin artması, aile üyeleri arasında yüz yüze iletişimin zayıflamasına, çocukların ebeveynleriyle duygusal paylaşım kurmak yerine sanal ortamlarda vakit geçirmelerine, her iki tarafta da sorunların paylaşılabilmesi iletişimin azalması nedeniyle yalnızlık hissinin artmasına ve ebeveynlerin de eşleriyle nitelikli zaman geçirmek yerine dijital ortamlara yönelmelerine neden olmaktadır.

Sosyal medyanın fazla kullanımıyla aile içerisindeki görevlerin aksaması ve sosyal medyanın aile mahremiyetini olumsuz etkilemesi sosyal medya araştırmalarında diğer olumsuz olarak görülen sonuçlardandır. Özellikle ergenlikte sosyal medya

kullanımının artması aile ile ilişkileri olumsuz yönde etkilemekte, gerçek dünyadan gençleri uzaklaştırmakta ve ergen bireylerde yalnızlık hissini ve beraberinde gelen sosyal ve psikolojik sorunları arttırmaktadır.

Aynı zamanda sosyal medya kullanımında aile etkisi de çalışmalarda vurgulanan noktalardandır. Çocuklar ve ergenler anne babalarını da rol model olarak aldıkları için sosyal medya kullanımında ebeveyn davranışlarının da etkili olduğu çalışmalarda vurgulanan önemli noktalardandır.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda, araştırmacılar sosyal medyanın çoğunlukla olumsuz yanlarını vurgulamışlardır. Sosyal medyanın ailede eşler arasında kıskançlığı arttırdığı, eşler ile olan muhabbetlerin sosyal medya tarafından sarsıldığı ve bundan dolayı eşler arasında iletişimde problem yaşandığı sonuçlarına varılmıştır. Eşler arasındaki iletişim ve ilginin arasına sosyal medya girmektedir. Çiftler gün içi koşturmaların, iş hayatlarında yaşadıkları yorgunluklarının sonucunda eve geldiklerinde yorgunluklarını eşleri ile sohbet ederek ya da vakit geçirerek azaltmak yerine sosyal medya platformlarında vakit harcayarak azaltmaya çalışmaktadır. Odakları sosyal medyadaki paylaşılan görseller ya da sosyal medyada iletişim kurdukları kişiler olmaktadır. Bu da çiftler arasında tartışmaların sebebinin oluşturmaktadır. Eşler bu noktada birbirinden uzaklaşarak, evlilik bağları zayıflamaktadır.

Birçok araştırmada, sosyal medya kullanımının ve kullanım süresinin aile içerisindeki çatışmaları tetiklediği, bireylerin birbirlerinden uzaklaşmasına yol açtığı ve aile içindeki bağları zayıflattığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailedeki bireylerin sosyal ve psikolojik sağlığının hem olumlu hem olumsuz etkilerine vurgu yapan çalışmalar vardır. Ebeveynlerin ve çocukların sosyal medya kullanımı arttıkça doğru orantı olarak artan yalnızlık ve sosyal izolasyonları, aile içi iletişimi olumsuz etkileyen bir faktör olarak görülmüştür. Ailede sosyal medya genel olarak bir kaçış ve rahatlama alanı olarak görüldüğünden bireyleri gerçeklikten uzaklaştırdığı vurgulanmaktadır. Kişilerin aile içerisindeki sorunlardan, günlük hayatta yaşadığı sorunlardan kaçarak daha fazla sosyal medyaya yöneldiğinde evlilik doyumlarında azalma

yaşadıkları görülmüştür. Aynı zamanda çocuklar ve gençler sosyal medyada kendilerine ayrı bir dünya oluşturarak aileden koptuklarının farkında olmadan sosyal medyaya aşırı bağımlı hale gelmişlerdir. Ebeveynlerde bu noktada sosyal medya bağımlısı olarak çocuklarla iletişim kurmaya çalışmadıkları sürece çocuklar sosyal medyadaki arkadaşları ile sorunlarını, mutluluklarını paylaşarak kendilerini aileden soyutlamayı tercih etmektedir. Bu da çalışmalara göre sosyal medya kullanımında ailenin de davranışlarının etkili olduğunu göstermektedir.

Yine çalışmaların vurguladığı diğer bir konu, evli çiftlerde sosyal medya, kıskançlık, güven problemi ve iletişim eksikliklerine yol açarak, evli bireylerin birbirlerine daha az vakit ayırmasına neden olmaktadır.

Literatüre göre sosyal medya zamanla kolayca dikkat dağıtan bir araç olarak aile içerisinde tehdit oluşturabilmektedir. Bu noktada ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. Yine süreç içerisinde sosyal medya ile bağları azaltmaya çalışmak daha çok aileye vakit ayırmak tüm aile fertleri için iletişimi kuvvetlendirici bir hamle olacaktır. Bu noktada ebeveynler farklı yollar geliştirerek sosyal medyanın etkilerine karşı aile fertlerini koruyabilirler.

Çalışmalar genel olarak iletişim araçlarının olumlu yönlerini de vurgulamış ama genel olarak aşırı kullanımda aileye, sosyal ilişkilere ve bireye zarar verdiğinin altı çizilmiştir. Bu anlamda aile içerisinde sosyal medya kullanımını sınırlandırmak önemli bir adım olacaktır.

Aile içerisinde iletişimi ve aile bağlarını kuvvetlendirmek için birlikte vakit geçirme aktiviteleri oluşturulabilir. Çalışmalar sosyal medyanın azaltıldığı zamanlarda ailecek yapılan aktivitelerin ve birlikte geçirilen kaliteli zamanın arttığını vurgulamaktadır. Aile bireylerinin daha fazla birlikte zaman geçirmesi sosyal medyaya fırsat tanımayarak, sosyal medyanın yaratmış olduğu yalnızlık hissini ve aile içerisindeki iletişimsizliği ve ekran bağımlılığını engelleyecek bir yol olacaktır.

Ailelerin eğitim düzeyinin çocukların sosyal medya ile kurdukları ilişkide olumlu etki yaratarak önemli bir rolü olduğu

çalışmalar tarafından vurgulanmıştır. Çocuklara ve ergenlere sosyal medya ortamının potansiyel tehlikeler barındırabileceğini uygun bir dille aktarmak önemli bir etken olacaktır. Sosyal medya kullanımına dair çocuklara genç yaşlarda eğitim verilmesi hem internet ve sosyal medyanın doğru kullanımına yönlendirmek için önem taşımaktadır. Onlara, sosyal medyada paylaşılan görsellerin, videoların her zaman gerçek olmayacağını ve kendi gizli bilgilerine, gizliliklerine nasıl önem vermeleri gerektiğine ve siber zorbalığa karşı dikkat etmeleri konusunda uyarmak aile ve sosyal medya ilişkisi açısından önemli bir adım olacaktır.

Çalışmalar ışığında sosyal medya, birey ve aile ilişki kalıplarını, aile bağlarını ve gündelik yaşam pratiklerini dönüştürme gücüne sahiptir. Aile için açık ve yüz yüze iletişimin belirleyici ve sağlıklı iletişim olarak tüm çalışmalarda vurgulanmaktadır ve sosyal medya bağımlılığının bu iletişimi zayıflatığı örneklerde dikkat çekmektedir. Aile yapısındaki değişim hem teknolojik hem de toplumsal modernleşmenin ortak bir yansıması olarak sosyal medya etkisiyle gözlemlenmektedir. Sosyal medyanın bilinçli ve sınırlı kullanımı ve bunun yerine aile ile yüz yüze zaman geçirilen zamanın artırılması aile üyeleri arasında daha sıkı bağ kurulmasını sağlayabilir. Aynı zamanda sosyal medyanın olumsuz etkilerinden uzaklaşılmasına da sebep olabilir. Bu noktada aileler için önemli olan şey sosyal medyanın değişen yönleri ve türleri, doğru kullanımı hakkında bilinçlenmek ve yaratabileceği etkilere karşı aile bireylerini eğitmektir. Ayrıca aile içindeki bağların kuvvetli ve iletişimin güçlü bir şekilde ilerlemesi için yüz yüze geçirilen kaliteli zamanın ve ailecek yapılan paylaşımların da artırılması aile bireylerini bu etkilere karşı koruyabilecek bir güç oluşturabilir.

Kaynakça

- Abbasigil, R. A. (2019). *Evli bireylerde sosyal medya kullanım süresi, kişilerarası iletişim becerileri ve evlilik doyumu ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Toros Üniversitesi.
- Aktaş, M., ve Çopur, Z. (2018). Sosyal medya kullanımının eşler arasındaki strese etkisi. *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, 6, (142-153).

- Aneesh, A., Hall, L., & Petro, P. (Eds.). (2011). Beyond globalization: Making new worlds in media, art and social practices. Rutgers University Press.
- Aristoteles (2013). *Politika*. Say Yayınları.
- Aycanoğlu, C. ve Ünsal, G. (2017). Bağlanma tarzları ve internet bağımlılığının evlilik uyumuna etkisi. G.O.P Taksim E.A.H. Jaren 3(3), 163- 168. doi: 10.5222/jaren.2017.163
- Aydın, S. M. & Aydın, S. (2024). Ebeveynlerin çocuk yetiştirmede merhamet eğitiminin önemine ilişkin görüşleri. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 19(3), 455-469.
- Ayhan, H. & Öztürk, E. (2021). Dijital dünyada ebeveyn olmanın görünürde normal bir yansıması olarak paylaşılan ebeveynlik (sharenting): geleneksel bir derleme. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences* 18(2):165-77 DOI:10.5336/forensic.2021-82082
- Aylıkçı, Ç. (2018). *Evli bireylerin problemleri internet kullanımı ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. [Yüksek Lisans Tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Batıgün A. D. Ve Kılıç N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler, *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67),1-10.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Block, J.J. (2008). Issues for DSM-V, Internet Addiction, *American Journal of Psychiatry*, (3), 306- 7.
- Chakravartty, P., & Sarikakis, K. (2006). Media policy and globalization. Edinburgh University Press.
- Çalışkan, M. ve Mencik, Y. (2015). Değişen dünyanın yeni yüzü: sosyal medya. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 254-277.
- Değer, B. E., & Sine Nazlı, R. (2022). Sosyal medyada influencer etkisi bağlamında benlik sunumu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 25-45.48-66.

- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale’de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 9(2): 27-50. doi: 10.18094/si.99029
- Dijital 2024: Küresel Görünüm Raporu, TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), 1-5. dijital-2024-kuresel-gorunum-raporu.pdf
- Dilber, F. (2019). Aile içi iletişimde sosyal medya: Karamanoğlu mehmetbey üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(33), 336 – 381.
- Elitaş, K, S. (2020). Sosyal medyanın toplumsal dönüştürücülüğü: sosyal medya kullanan ergenlerin aile içi iletişim süreçlerine katılım düzeyleri üzerine nicel bir araştırma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2618-2638.
- Gentz, N., & Kramer, S. (Eds.). (2006). Globalization, cultural identities, and media representations. State University of New York Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Stanford University Press.
- Giddens, A. (1997). Sociology, Polity Press, Cambridge UK.
- Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 2(1), 105-120.
- Gülınar, B. ve Öztat, F. (2020). Aile içi yüz yüze iletişim, internet ve sosyal medya kullanım ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 28(1), 28-39.
- Gürsoy Ulusoy, Ş., & Gürsoy Atar, Ö. (2020). Reflection of social media addiction on family communication processes. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 10(2), 425-445.

- Haidt, J. (2024). The anxious generation: How the great rewiring of childhood is causing an epidemic of mental illness. Penguin Books.
- Hazar, M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı: bir alan çalışması, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 3, 158-159.
- Kalaman, S. ve Çelik, F. (2019). Türkiye'deki evli bireylerin sosyal medya kullanımlarının evlilikleri üzerine etkisi: nitel bir araştırma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (13)19, 424-453. DOI: 10.26466/opus.589684
- Karaca, M. (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: Elâzığ örneği*. Doktora Tezi, Elâzığ: Fırat Üniversitesi.
- Karaca, M. (2015). Küresel dünyada kültürler arası iletişim ve değişen medyanın rolü. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 134-157.
- Karan, G. (2006). *Anne babalar için internet rehberi*. Epsilon Yayıncılık.
- Kılınç, T. (2017). *Aile içi ilişkiler üzerine sosyal medyanın etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Konya Selçuk Üniversitesi.
- Kırık, A, M. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Koşmaz, H, M. (2020). *Sosyal medyanın (dijital kültür) aile ilişkileri üzerine etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi], Adıyaman Üniversitesi.
- Kurt, Ö. G. P. ve Bayrakçı, O., (2021). Sosyal Medya Bağımlılığı ve Yalnızlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. In 7th International Management and Social Research Conference, Turkey (pp. 19-21).
- Lundy, L. B. & Drouin, Michelle (2016). From social anxiety to interpersonal connectedness: relationship building within face-to-face, phone and instant messaging mediums. *Computers in Human Behavior*. 54, 271-277.
- Livingstone, S. (2002). Young People and New Media: Childhood and the Changing Media Environment. Sage Publications,

London and New Delhi.
<https://doi.org/10.4135/9781446219522>

Livingstone, S. and Blum-Ross, A. (2020). Parenting for a digital future: how parents’ hopes and fears about technology shape children’s lives. New York: Oxford University Press.

McLuhan, M. (1994). Understanding Media. London: The MIT Press Cambridge.

Moyaz, Z.H., Paydar, M.R.Z. ve Ebrahimi, M.E. (2015). The relationship between the internet addiction and the use of Facebook with marital satisfaction and emotional divorce among married university students, *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, 5(3): 709-717.

Onarman, B., ve Vardarlier, P., (2021). Sosyal medya kullanım nedenlerinin iletişim becerilerine etkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 23(1), 191-212

Öztürk, B. (2023). Y kuşağı üyelerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve farkındalıkları üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(4), 1463-1488

Petticrew, M. and Roberts, H. (2006). How to appraise the studies: an introduction to assessing study quality. In *Systematic Reviews in the Social Sciences*.

<https://doi.org/10.1002/9780470754887.ch5>

Rantanen, T. (2005). The media and globalization. SAGE Publications.

Rosen, D. (Ed.). (2022). Routledge debates in digital media studies. Routledge.

Sampson, T. D. (2019). A sleepwalker's guide to social media. Polity Press.

Sassen S. (1998) Globalization and its Discontents. New York Press: New York.

Semerci, M., Bayram, M.N., Koçak, O. (2023) Genç yetişkinlerin aile aidiyeti ve sosyal medya bağımlılığı ilişkisinde yalnızlığı aracı

rolü. *Sosyoloji Bağlam Dergisi*,4(3), 273-288, doi:10.52108/2757-5942.4.3.4

Sparks, C. (2007). Globalization, development and the mass media. SAGE Publications.

Statista. (Mart 12, 2025). Number of internet and social media users worldwide as of February 2025(in billions). [www.statista.com](https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/)
<https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>

Şimşek, C, Z., Canbeldek, M., Işıkoğlu, N. (2023). Ebeveynlerin pandemi sürecinde dijital ebeveynlik uygulamalarına yönelik deneyimleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 55. DOI:10.53444/deubefd.1221315

Tiryaki, S., ve Karakuş, M. (2018). Evli bireylerin sosyal medya kullanımları üzerine bir saha araştırması, *Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Hakemli Dergisi*, 26(3), 422-443.

TÜİK (2019). Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Raporu, www.tuik.gov.tr/

Turkle, S. (2015). Reclaiming conversation: the power of talk in a digital age. Penguin Books.

Uçar, R. & Kurt, T. (2024). Sosyal medyada yer alan aile söylemlerinin analizi: dini perspektifli fenomenler ve youtube örneği. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11(22) ,77-102.

Uyar P, Ayar D. (2024). Hemşirelik öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve aile iletişiminin sosyotelist olma ve sosyotelizme maruz kalma durumlarına etkisi. *SABD*, 14(1), 83-9.

Yalçın, M ve Yalçın, M. (2018). Sosyal medya kullanımı ve aile içi iletişim ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 739-740. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2486>

- Yıldırım, İ. (2021). Sosyal medya, dijital bağımlılık ve siber zorbalık ekseninde değişen aile ilişkileri üzerine bir değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5), 1237-1258.
- Young, K.S. (1998). *Caught in the Net: How to Recognize the Signs of Internet Addiction and a Winning Strategy for Recovery*. New York, USA: John Wiley and Sons Inc.
- Young, K. (2010), Internet addiction over the decade: a personal look back. *World Psychiatry*, 9: 91-91. <https://doi-org.ezproxy.ticaret.edu.tr/10.1002/j.2051-5545.2010.tb00279.x>

Ek.1

Tablo 1: Çalışmanın Literatür Taramasına Dâhil Edilen Makaleler

Makalenin Adı	Yazarı ve Yılı
A. Sosyal Medyanın Aile İletişimi Üzerine Etkileri	
Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişimi: Çanakkale’de Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma	Demir, Ü. (2016).
Sosyal Medyanın Aile Katılımında Kullanılabilirliği Üzerine Bir İnceleme	Balcı, A., & Şahin, T. F. (2016).
Aile İçi İlişkiler Üzerine Sosyal Medyanın Etkisi	Kılınç, T. (2017).
Bağlanma tarzları ve internet bağımlılığının evlilik uyumuna etkisi	Aycanoğlu, C. ve Ünsal, G. (2017).
The Effect of Social Media Use to The Time Spent With Family Members	Ünal, S. (2018).
Evli Bireylerin Sosyal Medya Kullanımları Üzerine Bir Saha Araştırması	Tiryaki, S., ve Karakuş, M. (2018).
Aile İçi İletişimde Sosyal Medya: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma	Dilber, F. (2019).
Türkiye’deki Evli Bireylerin Sosyal Medya Kullanımlarının Evlilikleri Üzerine Etkisi: Nitel Bir Araştırma	Kalaman, S. ve Çelik, F. (2019).
Evli Bireylerde Sosyal Medya Kullanım Süresi, Kişilerarası İletişim Becerileri ve Evlilik Doyum İlişkisi	Abbasigil, R. A. (2019).
Aile İçi Yüz Yüze İletişim, İnternet ve Sosyal Medya Kullanım İlişkisi.	Gülner, B. ve Öztat, F. (2020).
Sosyal Medyanın Toplumsal	Elitaş, K, S. (2020).

Dönüştürücülüğü: Sosyal Medya Kullanan Ergenlerin Aile İçi İletişim Süreçlerine Katılım Düzeyleri Üzerine Nicel Bir Araştırma

Reflection of Social Media Addiction on Family Communication Processes

Gürsoy U, Ş., & Gürsoy A, Ö. (2020).

Sosyal Medyanın (Dijital Kültür) Aile İlişkileri Üzerine Etkisi

Koşmaz,H,M. (2020)

B. Ebeveynlik, Aile Dinamikleri ve Dijital Etkileşim

Yazarı ve Yılı

Sosyal Medya Kullanımının Eşler Arasındaki Strese Etkisi

Aktaş, M., ve Çopur, Z. (2018).

Dijital Dünyada Ebeveyn Olmanın Görünürde Normal Bir Yansıması Olarak Paylaşan Ebeveynlik (Sharenting): Geleneksel Bir Derleme

Ayhan, H. & Öztürk, E. (2021).

Ebeveynlerin Pandemi Sürecinde Dijital Ebeveynlik Uygulamalarına Yönelik Deneyimleri

Şimşek, C, Z., Canbeldek, M., Işıkoğlu, N. (2023).

Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmede Merhamet Eğitiminin Önemine İlişkin Görüşleri

Aydın, S, M. & Aydın, S. (2024).

C. Sosyal Medya Kullanımı ve Gençlik/Ergenlik ve Aile Üzerine Etkileri

Yazarı ve Yılı

Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Ebeveyn Tutumları

Okumuş, V., & Parlar, H. (2018).

Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılıklarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sakarya Örneği

Bağcı, H. (2018).

Gençlerin Tüketici Olarak Sosyalleşmesinde Sosyal

Uyar, K. (2019).

Medyanın Etkisi	
Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Anne Baba Ergen İlişkisi	Bilgin,M.,Şahin, İ.,Togay,A (2020).
Sosyal Medya Bağımlılığı ve Yalnızlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma	Kurt, Ö. G. P. ve Bayrakcı, O., (2021).
Ortaöğretim Öğrencilerinin Manevi Değer Algılarının İncelenmesi: Yalova İli Örneği	Yeniyol, A. (2021).
Sosyal Medyada Influencer Etkisi Bağlamında Benlik Sunumu	Değer, B. E., & Sine Nazlı, R. (2022).
Genç Yetişkinlerin Aile Aidiyeti ve Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinde Yalnızlığın Aracı Rolü	Semerci, M., Bayram, M.N., Koçak, O. (2023)
Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine Yönelik Okul Dışı Faaliyetler Hakkında Çocuk Polisinin Görüşü	Öngören, H. (2025).
D. Sosyal Medya, Sağlık ve Aile	Yazarı ve Yılı
Aile Hekimlerinin İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Özelliklerinin İncelenmesi	Erdem, Ö. (2018).
Lise Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	Yıldırım, M, Ilgar, A, E., Uslu, S. (2018).
Üniversite Öğrencilerinde Stres ve Sosyal Medya Kullanımının Yeme Davranışları Üzerine Etkisi	Duran S, Çetinbaş A, Başaran T, Kara A, Elgün B, Keklik N. (2019).
Üniversite Öğrencilerinin Gözünden COVID – 19 Salgını: Nitel Bir Araştırma	Asıcı, E. & Günlü, A. (2021).
HPV Aşısı Olan Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıkları Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin	Erdem HA, Mert Vahabi M, Taşbakan SE, Tanrıku Y, Taşbakan, I. (2022).

Değerlendirilmesi	
Covid- 19 Salgını Sürecinde Evin Kullanımına İlişkin Sosyolojik Bir Analiz	Karakaş, M., Sala, B., Aykut, G., Bozkurt, R., vd. (2022)
Aile Hekimliği Asistanlarının Meme Kanseri Tarama Programı Bilgi Düzeyleri	Öztop, M. (2023).
Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişiminin Sosyotelist Olma ve Sosyotelizme Maruz Kalma Durumlarına Etkisi	Uyar, P. ve Ayar, D. (2024).
E. Sosyal Medya Kullanımı ve Eğitim	Yazarı ve Yılı
The relationship between the internet addiction and the use of Facebook with marital satisfaction and emotional divorce among married university students	Moyaz, Z.H., Paydar, M.R.Z. ve Ebrahimi, M.E. (2015).
Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili Görüşleri	Yazıbaşı A, M. (2017).
“Aileler İçin İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Psiko-eğitimi” Programının Kişiler Üzerine Olan Etkisinin İncelenmesi	Sürü, D. (2020).
Üniversite Tercih Danışmanlığı Sürecinde Psikolojik Danışmanların Yaşadığı Etik Sorunlar	Karacan-Özdemir, N., Ayaz, A., Karaçay, G., Çorbacı, I. (2021).
Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı Kapsamındaki Değerlerin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri	Önal, A., Taş, Z., Filiz, B., Hergüner, G. (2023).
Yerel ve Sözlü Tarih Tarih Derslerinde Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşleri: Yozgat Örneği	Bozkurt, K., & Belenli, T. (2024).

F. Sosyal Medya Kullanımında Aile Etkisi	Yazarı ve Yılı
Facebook'ta Aile İlişkileri ve Sosyal Medya Adanmışlığına Yönelik Bir İçerik Analizi	Bakan, U. & Bakan, U. (2017).
Evli Bireylerin Problemleri İnternet Kullanımı İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki	Aylıkçı, Ç. (2018).
Sosyal Medyada Yer Alan Aile Söylemlerinin Analizi: Dini Perspektifli Fenomenler ve Youtube Örneği	Uçar, R. & Kurt, T. (2024).
G. Sosyal Medya Aile ve Sosyal Değişim	Yazarı ve Yılı
Küresel Dünyada Kültürler Arası İletişim ve Değişen Medyanın Rolü	Karaca, M. (2015).
Sosyal Medyanın Türk Aile Yapısına Etkisi	Erol, V. (2022).
H. Siber zorbalık, Sosyal Medya ve Aile	Yazarı ve Yılı
Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçülenmesine Yönelik Bir Araştırma	Semiz-Türkoğlu, H. (2018).
Lise Öğrencilerinin Manevi – İnsani Değerler Eğilimi	Kılıç, İ, A. (2020).
Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme	Yıldırım, İ. (2021).
Y Kuşağı Üyelerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Farkındalıkları Üzerine Bir Araştırma	Öztürk, B. (2023).
Medya ve Şiddet: Bir Bibliyometrik Analiz	Çelik, F. (2024).